

F.A. VAN JAARVELD. *Van stamvader Adriaan tot Ernst Jacobus van Jaarsveld, 1702-1986: 'n stukkie familiegeskiedenis van onder.* Die outeur: Pretoria, 1987. 118 pp. Geill. Prys onvermeld. ISBN 0 620 10813 4.

Soos die bekende prof. Floors van Jaarsveld deur die beskeie subtitel probeer aandui, is hierdie 'n bydrae tot genealogiese navorsing in Suid-Afrika. Hy bestempel sy nuutste publikasie as die produk van 'n "tussentydse taak" wat hy eers na sy aftrede kon deurvoer. Ofskoon nie juis van besondere omvang nie, bevat hierdie werk 'n stewige stuk familiegeskiedenis waarvan die gelyke nie dikwels gesien word nie.

Wêreldwyd word die genealogie hoofsaaklik beoefen deur 'leke' uit alle samelewings- en beroepsgroepe, mense wat deur 'n belangstelling in die eie verlede ('roots') die moeisame taak aanpak om hul voorgeslagte na te speur. Dit gebeur dikwels dat hulle eers na jarelange soektogte in plekke soos argiewe, akteskantore en kerkhowe, en deur onderhoude of korrespondensie, die legkaart voltooi kry sodat 'n eie stamboom, kwartierstaat of selfs volledige geslagsregister opgestel kan word. Hierdie navorsing bly egter meestal in private besit of raak verlore. Slegs sommige genealogieë word gepubliseer, terwyl enkeles volwaardige, omvattende familiegeskiedenis is — ingebed in tyd en omgewing — wat sosiaal-ekonomiese en politieke invloede op die lotgevalle van die karakters weerspieël.

Wanneer 'n deurwinterde geskiedkundige soos Van Jaarsveld dus sy hand aan dié eiesoortige geskiedskrywing waag, is dit byna vanselfsprekend dat dit so 'n integreerende studie sal wees. In die geval van hierdie navorsing word die hoop nie beskaam nie want die lyn van geslagsopvolging loop deur beskrywinge van nasionale en plaaslike gebeure, telkens met 'n ontleding van die uitwerking daarvan op gesin, familie en enkeling.

Die hand van die historikus is duidelik te bespeur in opskrifte soos "... landbouers onder Jan Kompanjie in die 18de eeu" of "... van gevestigde Malmesbury-landbouers tot nomadiese veeboer-trekboere in Beaufort-Wes...". Dit blyk dus dat die sosiale en streekhistorikus dié familiegeskiedenis met vrug sal kan opneem om vas te stel hoe Van Jaarsveld die interaksie tussen makro- en mikrogeskiedenis hanteer.

Soos die titel aandui, begin die verhaal by die stamvader Adriaan van Jaarsveld en word dit afgesluit met die skrywer se vader, Ernst Jacobus. Laasgenoemde se kinders en kleinkinders word ook kortliks vermeld. Die vertelling word aangevul deur allerlei wetenskaplike oorsake oor byvoorbeeld die stamvader se eiendom, klimaatsomstandighede, natuurrampe, veesiektes en die oorbevolking en herhaalde onderverdeling van grond tussen erfgename wat tot die migrasie van die Afrikaner na die binneland en uiteindelik die stede geleidelik het.

In die bronneverwysings (pp. 115-118) kan 'n goeie beeld van die aard en omvang van die navorsing gevorm word. Oor die vroeë geslagte berus dit uitsluitlik op argivale bronne. Die uitvoerige verhaal van sy ouers (albei Van Jaarsvelde van geboorte en terselfdertyd kleinneef en -niggie) is weer hoofsaaklik op persoonlike herinneringe gebaseer en miskien onnodig subjektief en sentimenteel aangebied. Dit is egter te begrype aangesien die werk tegelyk 'n familiegeskiedenis én eerbetoon aan die nagedagtenis van sy ouers is. Wanneer hy sy eie (hoofsaaklik akademiese) *curriculum vitae* verstrekk, is Van Jaarsveld kort en saaklik. Sy enkele persoonlike prestasies word dikwels met 'n tikkie humor afgewissel.

Die publikasie bevat talle foto's van familielede, plaashuise, grafstene en toepaslike kaarte. Van Jaarsveld wat die boekie self uitgegee het, kan trots wees op die netjiese produk wat op glanspapier gedruk is en met 'n familiewapen op die buiteblad. Enkele geringe punte van kritiek kan aangestip word: op pp.6-7 gebruik die skrywer die woord "kwartierstaat" om die stambome in direkte linie van sy ouers aan te dui, terwyl 'n kwartierstaat eintlik die volledige voorgeslagte aan vaders- en moederskant (dus telkens dié van albei ouers van elke geslag) bevat. In die inleiding verwys Van Jaarsveld na "Heese-Lombard" en bedoel daarmee die Suid-Afrikaanse geslagsregisters van J.A. Heese en R.T.J. Lombard (waarvan die eerste deel in Mei 1987 verskyn het). Sulke kriptiese inligting kan verwarrend wees.

Hierdie genealogiewerk behoort die leser — en veral historici — tot besinning te stem oor die volks- en eie verlede. Dit kan trouens as inspirasie dien vir elkeen wat dié stuk onbekende wil verken en aan andere meedeel. Soos die outeur dit stel (p.4): "By 'n kerkhof besef 'n mens dat geskiedenis oor geraamtes onder kopklippe handel ... Die groot wonder is dat die verlede lewe, al sterf die geslagte van agter af."

E.P. JOOSTE
Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing